

*др Хамдија Бемерлић,
професор Правног факултета у Сарајеву*

ПРОБЛЕМ ЗАБРАНЕ ПОНОВНОГ ИЗБОРА, КУМУЛАЦИЈЕ И ИНКОМПАТИБИЛИТЕТА У НАШЕМ СИСТЕМУ

Појава савременог представничког система изазвала је низ проблема везаних за мјесто, састав и правилно функционисање ове институције. У оквиру ових основно је питање у којој мјери представничко тијело изражава вољу већине бирача и у каквом односу стоје изабрани представници према бирачима за вријеме обављања своје представничке функције. Полази се од становишта да су ова два питања кључног значаја у разријешавању суштине представничког система у свијетлу реалне повезаности бирачког и представничког тијела. У том правцу истраживани су и проучавани начини избора представника као и питање њиховог односа према бирачима.

Размишљања и истраживања су се кретала око питања како и шта учинити да се пронађе начин избора који ће у што потпунијој мјери обезбјелити адекватан однос између повјерења већине бирачког тијела и састава представничког органа а затим на који начин ријешити однос изабраних према бирачима тако да, у току трајања мандатног периода, буду тијесно везани са бирачима и на тај начин у што потпунијој мјери изражавају њихову вољу приликом доношења одлука.

У погледу начина избора током времена изграђена су два основна рјешења са различитим варијантама у циљу постизања што адекватнијег односа између изборне базе и представничког тијела. Принцип већине са својим различитим варијантама полази од става да је легитимно да већина дјелује у име цјелине, а мањина да прихвати вољу већине, без обзира како је цијени. Критика принципа је да већина не даје прави одраз састава бирачког тијела, нарочито у заједницама које су национално и на други начин сложене и осуђује мањину да остане без својих представника. Као одговор на овај приговор изграђен је систем сразмјерног представништва који тежи да свака друштвена структура односно група дође до бројно адекватног израза у праву представљања и на тај начин реално одрази састав бирачког тијела. У тој тежњи изграђене су различите варијанте начина бирања у циљу постизања што адекватније сразмјере. Међутим, треба имати у виду да начин избора има одраза на формирање већине у представничком тијелу и формирање владе, њену стабилност и континуиран рад. Систем већине по правилу обезбеђује стабилне већине у парламенту, а из ове формира се и стабилна влада за

одређени мандатни период. Приговара се систему сразмјере да, омогућујући адекватну сразмеру у праву представљања у исто вријеме у парламент уводи мноштво мањих политичких група што доводи до формирања коалиционих а самим тим и нестабилних влада. Коалиционе владе се тешко споразумијевају код састава програма владе и још више у току његове реализације.

Трајање једног мандатног периода представничког тијела има одраза на степен и интензитет повезаности представника са бирачима који су их бирали. Није без значаја за демократски карактер представничког тијела односно за питање интензитета веза између бирача и њихових представника дужина трајања мандатног периода. Сувише дуг период (нпр. пет, шест и више година) удаљује представника од његових бирача, али и сувише кратак (једна или двије године), негативно се одражава на садржајнији и дугорочнији радни програм представничког тијела. Између ових крајности четворогодишњи мандатни период се сматра умјереним и у једном и у другом погледу и највећи број савремених држава се придржава овог периода.

У оквиру питања у вези са саставом представничких тијела долази и забрана кумулације мандата у разним представничким органима у једној земљи. У свакој демократски организираној земљи постоје разни степени представничких органа, од локалних до централних и у вези с тим поставља се питање да ли је основано омогућити једном лицу да буде истовремено члан у више представничких органа. Ово се питање поставља првенствено са становишта ширине учешћа грађана у раду разних представничких органа и могућности креативнијег судјеловања изабраника у раду ових тијела. Циљ је демократског система да пружи могућност што ширем броју грађана, да као представници учествују у раду и одлучивању представничких органа. У остваривању ове тежње долази до забране кумулације мандата у једној личности. Тако, једно исто лице не може бити представник у разним домовима истог представничког тијела (уколико је ово тијело организовано у два или више домова), нити истовремено бити члан различитих представничких органа, локалних, регионалних или централног органа. Свако од ових представничких тијела представља своју изборну базу са различитим проблемима и интересима и једно исто лице као представник у једном и другом представничком тијелу није у стању истовремено правилно заступати интересе различитих друштвених структура, који су често једни другим опречни.

У истом циљу долази и забрана поновног избора истом лицу у више узастопних мандатних периода. Ова забрана има за циљ да отклони монополизацију представничких функција од стране истих лица. С обзиром на које се вријеме протеже, ова забрана може бити слабија или израженија. Ако се избор ограничава само на један мандатни период, забрана је сувише оштра и штета је виша од користи, јер и обављање представничке функције изискује одређена знања и рутину, а рутина се стиче током рада у представничком тијелу. Један мандатни период је сувише кратак за стицање рутине и у том случају обављање овако значајних функција у крајњој линији осуђује на аматеризам.

Питање карактера мандата који бирачи повјеравају својим изабраницима је од великог значаја за степен интензитета везаности представника са бирачима. У разрјешавању овог питања изграђена су два

опречна становишта. По једном, бирач има директан однос према изабранику само у моменту избора у том смислу што слободно одлучује да ли ће и којем од кандидата дати свој глас. Па завршетку избора прекида се тај однос и представник је потпуно слободан да аутономно заузима став и одлучује, без икакве одговорности према бирачима све до слиједећих избора када се поново успоставља директан однос и бирач добија могућност да цијени рад свога представника и гласа за њига или неког другог. Друго, опречно овом, становиште је трајна везаност представника према његовим бирачима са последицом могућности опозива представника у току истог мандатног периода, ако бирачи нису задовољни његовим ставом и радом. Теоријско објашњење првог става је у томе, да изабрани представник не представља само бираче његове изборне јединице, већ све бираче у земљи, односно цијелу нацију и слободан је да аутономно заузима став и изналази рјешења која су од интереса за цијелу нацију. Бирачи његове изборне јединице немају правне могућности да га опозову прије истека мандатног периода. Образложење овог става састоји се у томе што се полази од становишта да право управљања земљом припада грађанима односно бирачима и да бирачи изабравши свога представника, задржавају право контроле над његовим радом и право да му одређују смјернице у коме ће правцу одлучивати, а у случају да се не придржава датих смјерница, бирачи имају право да га опозову и прије истека мандатног периода. Прво становиште је прихваћено и претежно спроведено у буржоаским представничким системима, а друго у социјалистичким, али нигдје није досљедно спроведено.

За положај представничког органа у државном систему велики значај има и питање односа извршних и управних органа према представничком органу. За обезбеђење централног положаја представничког органа неопходно је онемогућити самостаљивање извршних и управних органа према представничком органу. Питање обезбјеђења таквог односа рјешава се на тај начин да се нормативно утврди и правним инструментима обезбједи одговорност ових органа представничком, а у исто вријеме да се онемогући да се путем личног фактора тако утврђен однос не поремети. Под изразом лични фактор подразумијева се спајање двију, по својој природи различитих функција у истом лицу тј. функције представника са функцијом у извршном односно управном органу, чиме се у пракси паралише однос одговорности једних према другима. Ово се постиже забраном спајања у једној личности функције представника са функцијом у извршном, односно управном органу.

Забрана спајања различитих функција у истој личности — инкомпатибилитет — уведена је у системима многих држава. Ова забрана може бити оштрија или блажа а циљ јој је исти, да се спајањем више функција у истој личности не поремете уставом утврђени односи међу респективним органима. Образложење потребе инкомпатибилитета различито је са обзиром на полазну основу организације власти у држави. У државама чија је организација заснована на начелу подјеле власти, инкомпатибилитет се образлаже потребом обезбјеђења самог начела подјеле власти јер, у колико не би постојала забрана спајања, дошло би до поремећаја овог начела. Путем спајања двију подијељених власти односно функција у једној личности, реално се спајају двије одвојене власти и ремети само начело подјеле власти.

Код начела јединства власти овај разлог не постоји и на први поглед изгледа да не би било запрете спајању ових функција, јер је власт у начелу јединствена и не би сметало да буде и у једној личности уједињена. Доследно овом схватању у неким системима, заснованим на јединству власти, не постоји инкомпатибилитет. У теорији и пракси ових земаља заступа се становиште да је корисно и по једну и по другу функцију да буду уједињене у једној личности, јер ће у том случају и једна и друга бити компетентније обављена. Међутим, полазећи од основног смисла и тежње јединства власти, схваћеног у демократском смислу, да власт припада народу и треба да се у свом највишем степену изражава у оном органу који произлази непосредно из бирачког тијела као носиоца народног суверенитета. Да би се ова полазна претпоставка остварила и у пракси потврдила, сви други органи треба да буду у јачој или слабијој мјери зависни и одговорни представничком органу. Уколико би функције органа који одговарају представничком органу биле повјерене самим члановима овог органа, тиме би дошло у питање остваривање одговорности носилаца ових функција пред представничким органом. Стога се и у систему заснованом на јединству власти намеће потреба увођења инкомпатибилитета, јер се овим институтом обезбеђује правилно функционисање одговорности респективних органа. Инкомпатибилитет обезбеђује да носиоци јавних функција, везани одговорношћу према представничком органу, не буду чланови овог органа и својим присуством и ставом не утичу и не ремете правилно функционисање своје властите одговорности.

Ограничење поновног избора односно именованја за више мандатних периода проширује се на носиоце извршних и управних функција. И ово ограничење може бити различитог временског обима, а разлози су исти као и код ограничења поновног избора чланова представничког органа, а и специфични с обзиром да носиоци ових функција располажу ефикаснијим средствима утицаја. Дужи период обављања ових функција од стране истог лица, буди жељу ка константном продужавању мандата и појачавању личног утицаја, што доводи до елиминисања осјећаја одговорности према онима који су га бирали, односно именовали.

Међутим, да би се постигао одређени циљ, питање је у којој мјери инкомпатибилитет треба да обухвати носиоце респективних функција. Прегледом рјешења овог питања у разним системима види се да се забрана спајања односних функција веома разнолико рјешава од једне државе до друге, без обзира на коме је принципу заснована њихова организација, на подјели или јединству власти. У неким земљама забрана је веома широка код избора чланова представничког тијела, јер се не односи само на стечени мандат већ и на кандидатуру. Од носилаца инкомпатибилних функција односно служби тражи се да се одрекну дотичне функције односно службе прије саме кандидатуре, а смисао ове забране лежи у томе да се онемогући, да помоћу обављања означене функције односно службе врше утицај на бирачко тијело у смислу формирања свог избора. Ради појачања ефекта ове забране тражи се, за службе које омогућују непосреднији утицај на бираче, да их се одрекну годину и више дана прије расписивања избора. У другим земљама инкомпатибилитет је ограничен само на већ стечени мандат тако да у моменту верификације дотично лице треба да оптира између мандата или

респективне функције, односно службе. Овакво рјешење у пунијој мјери одговара интенцији инкомпатибилитета у скупштинском систему, чији је циљ да отклони из састава скупштине оне који јој одговарају за свој рад.

У процесу развоја нашег друштвено-политичког система сва ова питања дошла су до изражаја и током времена различито рјешавана. С обзиром да се у нашој земљи од 1950. године у свему, па и у овим питањима изграђује својствен, нашим схватањима и потребама одговарајући систем, тражена су рјешења која ће на датом степену развоја омогућити што потпунију реализацију полазне претпоставке на којој је заснован цјелокупни друштвено-политички систем: да право управљања друштвеним пословима припада радним људима и грађанима и да надградња буде доведена у склад с овом полазном поставком.

У вези са разматраним питањима, први уставни — савезни и републички — нису постављали никаква ограничења у погледу кумулације мандата, инкомпатибилитета ни ограничавања реизборности. Једно лице могло је да буде истовремено одборник у разним степенима народних одбора, посланик у републичкој и савезној скупштини; могло је да се кандидује и буде бирано у неограниченом броју мандатних периода као и да уз одборничку односно посланичку функцију истовремено обавља ма коју другу функцију, односно службу. Било је постављено као услов да само одборник, односно посланик, може бити биран за члана извршног одбора у народним одборима и члана владе у савезној држави и републици.

Радикалним мијењањем положаја радног човјека у нашем друштвено-политичком систему услједили су и напори у изналажењу организационих рјешења у државном систему за обезбеђење назначеног положаја радног човјека, посебно у политичкој сфери управљања. Уставни закони савезни и републички — постављају скупштински систем управљања и, у циљу обезбеђења правилног функционисања овог система, уводе институт инкомпатибилитета у наш систем. Савезни уставни закон од 1953. године садржавао је одредбу о неспојивости функције народног посланика и судије и службеника у државној управи, а републички уставни закони и изборни закони су само пренијели ову одредбу, не уносећи никакво прецизније одређење у погледу појма службеник у државној управи, што је у примјени ове одредбе довело до линеарног искључења свих службеника државне управе и судија из свих одбора и скупштина.

У ово вријеме истицани су различити разлози увођења инкомпатибилитета, али основни је у тежњи за појачањем положаја одбора и скупштина и обезбеђењем правилног функционисања скупштинског система и то у његовом есенцијалном дијелу, обезбеђењу реалног функционисања одговорности носилаца ових функција и служби пред скупштинама односно народним одборима. У то вријеме истицани су и други разлози за објашњење потребе увођења инкомпатибилитета као на примјер омогућавање народним посланицима, односно одборницима да се, ослобођени функције у државној управи и суду, у пуној мјери посвете посланичким односно одборничким дужностима. Овај разлог је истицан с обзиром на промјењени начин рада скупштина и одбора, а наиме, умјесто ранијег периодичног сазивања засиједања, уставни закони уводе

сталност засједања, а сталност изискује већи ангажман, како у уредном присуствовању раду скупштине и одбора, тако и у солиднијој примени у вези с питањима о којима се расправља и одлучује.

Будући да је одредба о инкомпатибилитету била начелне природе и према томе сувише уопштена, поставило се питање код примјене који све службеници државне управе подлијежу инкомпатибилитету. У периоду до десет година, колико су били на снази уставни закони, учињени су напори да се разјасни и ближе одреди оквир службеника државне управе који су обухваћени инкомпатибилитетом. Законима, савезним и републичким, о органима савезне односно републичке државне управе одређено је који се органи и установе сматрају органима државне управе и у одређеној мјери сузили обим примјене инкомпатибилитета на службенике државне управе уопште.

Устави из 1963. године, савезни и републички задржавају инкомпатибилитет из истих разлога као и уставни закони, али у циљу правилнијег остваривања основног разлога увођења инкомпатибилитета у знатној мјери сужавају обим примјене овог института. Ови устави прецизније одређују категорије службеника државне управе и судија на које се односи инкомпатибилитет. То су службеници органа државне управе и судија које бирају или именују одговарајуће скупштине и пред којима треба да одговарају за свој рад, што је значило да у остале скупштине могу бити бирани и задржати звање службеника односно судије. Овом исправком инкомпатибилитет је сведен на своју праву мјеру. Осим овог начелног ограничења, устави су предвиђали и изузетке од овог правила и то у два супротна смјера. У правцу сужавања примјене инкомпатибилитета, устави су предвиђали да извјесни функционери државне управе могу кумулирати мандат и функцију и у оној скупштини којој одговарају за свој рад, а у правцу проширивања забране на све скупштине за судије уставних судова (Чл. 226 ст. 2 и Чл. 243 ст. 3 Савезног устава од 1963. год.).

Уставни амандмани уводе неке рестрикције у односу на могућност поновног избора за народног посланика, затим инкомпатибилитет за све чланове Савезног извршног вијећа и чланове Предсједништва СФРЈ. Устав од 1963. године је предвиђао да нико не може више од два пута узастопно бити биран у исто вијеће једне скупштине, а Амандман XIII од 1968. године проширује ову забрану на сва вијећа исте скупштине. По Уставу од 1963. године чланови Савезног извршног вијећа бирани су из реда чланова Савезне скупштине, Амандман XXXVIII од 1971. године уводи инкомпатибилитет за све чланове Савезног извршног вијећа, а Амандман XXXVI веома широк инкомпатибилитет за чланове Предсједништва СФРЈ. Републички уставни амандмани успостављају исте оквире забране и инкомпатибилитета.

Устав од 1974. године начелно поставља инкомпатибилитет, али не одређује функције на које се односи, већ се ограничава да утврди начело да су неспојиве функције делегата у скупштини и других законом одређених функција у органима исте друштвено-политичке заједнице (Чл. 140 ст. 2). Разлика између овог устава и претходних је у томе што данашњи устав не одређује на које се функционере, односно службенике односи инкомпатибилитет, већ препушта законодавцу да то одреди, што значи да законодавац може по својој оцјени протезање инкомпатибили-

тета ширити или сужавати у оквиру исте друштвено-политичке заједнице. Осим ове разлике постоји и осјетна разлика између данашњег и ранијих устава што данашњи устав предвиђа инкомпатибилитет за читав низ функција које раније нису биле обухваћене инкомпатибилитетом. Тако, инкомпатибилитет је уведен за чланове извршних вијећа, предсједништва република и друге. Најоштрији инкомпатибилитет је предвиђен за чланове Предсједништва СФРЈ, републике и покрајине тако да ови, за вријеме трајања мандата, не могу обављати никакву другу функцију, службу ни занимање (Чл. 326).

Ограничавање могућности поновног избора за посланике и одборнике уведено је Уставом од 1963. године. У вријеме важења овог устава за посланике и одборнике забрана се односила на поновни узастопни избор у исто вијеће једне скупштине, из чега је слиједило да једно исто лице може бити поновно бирано у друго вијеће исте скупштине, што је значило да може неограничено пута бити бирано у исту скупштину. Тешко је наћи принципијелне разлоге оваквом рјешењу, јер ако се полазило од тежње спријечавања професионализације представничких функција, оваквим рјешењем то није постигнуто. У колико се овим рјешењем тежило омогућити чешће мијењање личног састава скупштина и тиме омогућити ширем броју грађана да уђу у скупштину, оваквим рјешењем ни то није постигнуто. С обзиром да су у то вријеме скупштине биле састављене од пет вијећа и да је већина грађана испуњавала услове избора у три вијећа исте скупштине, иста лица могла су трајно да буду бирана у исту скупштину, уколико политички разлози нису интервенисали у том питању (Чл. — 227 ст. 1 Устава од 1963. године). Нема података да се види у којој је мјери ова могућност кориштена, али се може констатовати да у принципу овакво рјешење није удовољавало постављеном циљу. Данашњи устав задржава рјешење које је Амандманима уведено, тако да забрана вриједи за скупштину у цјелини.

Устав од 1963. године ограничава поновни узастопни избор члановима Савезног извршног вијећа, државним и савезним секретарима, судијама Уставног суда и другим функционерима за које закон одреди и то у различитим размјерама. За предсједника и чланове СИВ-а важи по правилу један мандатни период, а изузетно, ако за то постоје оправдани разлози, још један мандатни период. Савезно вијеће Савезне скупштине било је задужено да испитује оправданост разлога за поновни избор. За савезне државне секретаре, савезне секретаре и њима одговарајуће функционере важио је исти режим, док је за судије Уставног суда важило правило да могу још једном узастопно бити бирани (Чл. 227 ст. 2, 243 ст. 2 и 3, 82 ст. 4, 83 ст. 2 и 3 Устава од 1963. године).

Устав од 1974. године задржава забрану поновног узастопног избора, али је унио извјесне измјене у упоређењу са ранијим рјешењем. Тако, за члана Предсједништва СФРЈ да „нико не може бити биран више од два пута узастопно“, а Савезно извршно вијеће прави разлику између функције предсједника и чланова СИВ-а и то за предсједника да исто лице може бити бирано највише два пута узастопно, а за чланове проширује ову могућност, да изузетно могу бити бирани и за трећи мандатни период, али у овом случају по посебном поступку. За функционере савезне управе важи ранији режим, а за судије Уставног суда Југославије укида могућност поновног избора (Чл. 323 ст. 2, 349 ст. 2 и 3, 381 ст. 2).

У циљ предузетих мјера за јачу демократизацију нашег система улази и институт скраћивања мандатног периода за руководеће функције у државним представничким и самоуправним органима. Ово скраћивање је новија појава, а циљ јој је отклањање могућности бирократизације носилаца ових функција. Скраћивање је извршено у политичкој и друштвено-самоуправној сфери, а сведено је од стандардне четири, на једну или двије године.

Забрана поновног узастопног избора, односно именовања, инкомпатибилитета и скраћивања мандатног периода није се једновремено и једнаким интензитетом примјенивала у сфери удруженог рада. Тренд развоја примјене ових института код органа радних и других самоуправних организација заостајао је у упоређењу са развојем у политичкој сфери. Увођење ових забрана код органа самоуправних организација показало се потребним за пунију могућност остваривања самоуправних права радних људи. Могућност узастопног избора и спајања више разних функција у рукама једног лица отворила је пут формирања посебних група унутар радних организација које су дефакто монополизирале значајније функције и на тај начин онемогућиле радним људима ефективно учешће у управљању.

У основном закону о управљању привредним предузећима и вишим привредним удружењима, предвиђене су неке палијативне мјере да се сузбије неконтролисани утицај техноструктура унутар радне организације. Међутим, могућност поновног узастопног избора и кумулације отворила је могућност одређеним групама и појединцима да заузму такве позиције са којих су могли вршити значајан утицај на ток управљања и одлучивања. Тек уставима од 1974. године (савезним, републичким и покрајинским) обавезане су радне организације да досљедно спроводе начела о неспојивости извршних и руководних функција унутар организација удруженог рада. Ако се разматрају поједине забране, може се констатовати да су оне и оштрије постављене у организацијама удруженог рада него у органима власти. Устави остављају могућност законодавцу и другим друштвенополитичким факторима да путем закона односно друштвеног договора прецизирају услове и начин именовања вршилаца ових функција. У циљу спречавања да раднички савјет односно одговарајући орган буде састављен само од људи из техноструктура, устави прописују да социјални састав радничког савјета мора одговарати социјалном саставу радне заједнице основне организације удруженог рада и да у радничком савјету или одговарајућем органу радне и сложене организације мора бити заступљена свака удружена основна организација.

Тренд развоја ових института код органа радних и других самоуправних организација у новије вријеме се знатно проширио и показује тенденцију да се стално проширује. Сматрамо умјесним поставити питање да ли тај тренд треба и даље наставити и какви су ефекти овог проширивања? Ово је питање умјесно због тога што се у овим организацијама претежно ради о стручно-оперативним службама, што често у оквиру ових организација нема довољног броја чланова радне заједнице оспособљених за квалитетно и одговорно обављање ових служби, а тенденција линеарног проширивања примјене ових института може имати

за посљедицу да се руковођење значајним пословима повјерава људима чија спрема не одговара захтјевима квалитетног обављања ових послова.

На основу искуства протеклог времена, било би корисно оцијени-ти колико су и у којој мјери ови институти нужни за даљи развој система, поготово што се јасно изражава тенденција проширивања њихове примјене. Пријеђени пут показује да је развојни пут рјешавања ових питања отворен и према томе и критичко испитивање ових проблема оправдано. Као претходно питање треба истражити да ли је нормативни начин рјешавања овог питања најпогоднији за постизање постављеног циља или треба користити друга средства за његово рјешавање. Рјешавање путем државних норми, поготово путем уставних и законских, је непогодно због тога што се линеарно протеже на све, а нарочито што се један тип рјешења намеће за дужи период.

Полазећи од самог принципа демократског управљања јавним пословима, претпоставка је да грађани сами одлучују и дају своје повјерење онима који ће у њихово име одлучивати, а одузимају га када оцијене да једно лице то не заслужује. Нормирање, а поготово уставним и законским нормама је превише круто и кочи могућност прилагођавања стварним потребама у одређеним срединама. Уколико се полази од претпоставке да изборна база није довољно оспособљена да сама у томе интервенише треба тражити еластичнији начин рјешавања ових питања. Такав начин у овој фази развоја налази се у самоуправним споразумима односно друштвеним договорима, уколико нису довољни нормативни акти самих радних организација. Рјешавање путем споразума односно договора протеже се, по правилу, на уже подручје и лакше се прилагођава стварним потребама уговорних страна. У уставима треба поставити само правни основ за рјешавање ових питања не улазећи у конкретну разраду.

Процес управљања представља један комплекс различитих питања која треба имати у виду када се расправља и тражи најпогоднији начин рјешавања унутрашњих односа. Обезбјеђење права радних људи на расподјелу дохотка и личног дохотка само је једна страна сложеног комплекса и посматрање само с тога становишта било би једнострано и штетно, јер поред овог, процес управљања обухвата и питање савјесног односа према друштвеној имовини и послу који се обавља, једном ријечи питање радне дисциплине. У колико орган који је задужен за радну дисциплину сувише зависи од радних људи запослених у радној организацији немоћан је у спровођењу дисциплинских мјера према неуредним радницима. Савремена пракса обилује примјерима неуредног односа према радним обавезама. Девијације овакве врсте често заузимају такве размјере да, ако се преко њих олако прелази, могу цио систем да доведу у питање. Потребно је стога приступити детаљнијем истраживању узрока ових девијантних појава и средстава за њихово отклањање. У расправама о овим питањима претежно се полази од става да је прикрађивање радника у њиховим самоуправним правима основни узрок ових негативних појава, а да то помнијим истраживањима није утврђено. У данашњим условима ове девијантне појаве отклањају се интервенцијом друштвених фактора ван радне организације, јер радни колективи нису у стању да сами то отклоне. Мислим да би било логичније и духу друштвеног самоуправљања досљедније да у органима управљања унутар

радних организација буду заступљени и грађани изван радног колектива који на питање унутарњих односа гледају шире, са становишта општих, а не парцијалних интереса. Укључујући грађане самоуправљање би добило више на друштвеној садржини, а у исто вријеме и један коректив против злоупотреба произашлих из егоистичких интереса оних који су заинтересирани да самоуправљање искоришћују за своје уже интересе.

SUMMARY

THE PROBLEM OF RESTRICTION OF RE-ELECTION, CUMMULATION AND INCOMPATIBILITY IN OUR SYSTEM

In the inauguration lecture the author pointed out the key questions that influence the proper solution of the question of stronger ties of people's representatives with their electorate, as it is set in theory and is resolved in the practice of particular state. Further, the author has followed the process of solving these questions in our constitutional system from the first to the latest constitution. In this regard the author concludes that the question of the form of election of representatives, the prohibition of re-election, cumulation of mandates and incompatibility, has been treated differently from one constitution to the other in the effort to bring into accordance the solution of these questions with the system of assembly power, which — since 1953, represents the basis of our representative system. In order to find adequate solutions, adopted to the developed assembly system, the solutions have been changed from one constitution to the other. Nevertheless, the process of change does not represent a continuous line in the way of stricter limitations, but with regard to the experience in the application of these limitations has varied the degree of limitation from one constitution to the other.

In the deliberations of these matters not only the political system has been taken into account, but also the self-management system in the economic organizations and self-management communities.

RÉSUMÉ

PROBLÈME D'INTERDICTION DE RÉÉLECTION, DE CUMUL ET D'INCOMPATIBILITÉ DES FONCTIONS DANS NOTRE SYSTÈME

Dans son introduction l'auteur a indiqué les questions clé influençant la solution opportune du problème de liaison plus ferme des représentants populaires avec leur corps d'élection telle que prévue dans la théorie et solution pratique de certains Etats. Puis dans son exposé qui suit l'auteur a poursuivi le processus de la solution de ces questions dans notre système constitutionnel, de la première à la dernière constitution. L'auteur constate que la question concernant le mode d'élection des représentants, interdiction de réélection, cumul de mandats et incompatibilité a été différemment résolue d'une constitution à l'autre tendant à harmoniser la solution de ces questions avec le système du pouvoir de l'assemblée, qui depuis 1953 représente la base de notre système représentatif. Dans le but de trouver des solutions plus adéquates, adaptées au système d'assemblée plus développé, les solutions étaient changées d'une constitution à l'autre. Cependant le processus de changement ne représente pas une ligne continue dans le but d'aggraver les limitations, mais étant donné les expériences acquises dans l'application de ces limitations, ce qui changeait d'une constitution à l'autre c'est le degré de rigueur de cette limitation.

Dans la considération de ces questions on a tenu compte non seulement du système politique mais aussi du système autogestionnaire dans les organisations de travail et dans les communautés autogestionnaires.